

Valentina Rosendo en Inés Fernández en hun strijd voor gerechtigheid: het hele verhaal

Geschreven door Mark van den Brink en Mirjam Muis

Valentina Rosendo Cantú komt uit Barranca Bejuco, gemeente Acatepec, in de zuidelijke deelstaat Guerrero in Mexico. Op 16 februari 2002 staat zij in een beekje vlakbij haar woning kleding te wassen, als ze door militairen van het Mexicaanse leger wordt benaderd. De militairen beginnen haar te ondervragen over de verblijfplaats van gemaskerde mannen. Ze laten haar foto's van individuen zien en vragen haar deze te identificeren. Valentina antwoordt dat ze de mannen niet kent. Vervolgens wordt ze geslagen en door twee militairen verkracht. Valentina is op dat moment 17 jaar oud.

Een maand later, op 22 maart 2002, dringen drie militairen de keuken binnen van Inés Fernández Ortega, woonachtig in Barranca Tecuani, gemeente Ayutla de los Libres, eveneens in Guerrero. De kinderen van Inés spelen op dat moment in een naastgelegen kamer. De militairen vragen Inés waar haar man is en waar hij het vlees gestolen heeft dat op de patio ligt. Inés spreekt geen Spaans en kan de militairen daarom geen antwoord geven. De militairen worden boos en mishandelen haar. Ook Inés wordt verkracht.

Inheemse bevolking in Guerrero

Valentina (foto rechts) en Inés (foto links) zijn leden van de inheemse bevolkingsgroep Me'phaa uit de Costa Chica regio in Guerrero. De regio bestaat uit bergachtige gebieden, waar de meeste mensen in afgelegen gemeenschappen wonen. De regio is sinds het koloniale tijdperk een toevluchtsoord voor de inheemse bevolking en is zeer arm. De inheemse bevolking in Guerrero wordt sinds lange tijd onderdrukt door het Mexicaanse leger, onder het mom van de bestrijding van guerrillabewegingen en drugshandelaren. Guerrero is voor de drugskartels belangrijk vanwege de productie van papaver en marihuana. Eén van de dieptepunten van de militarisatie in Guerrero is het bloedbad in *El Charco* in 1998, waarbij het Mexicaanse leger een groep inheemse mensen aanvalt die zich in een school verzameld had om te vergaderen over landbouwprojecten. Hierbij komen 11 mensen om het leven en worden 27 personen gearresteerd.

Repressie van sociale bewegingen

De verkrachtingen van Valentina en Inés zijn onderdeel van een structurele repressie van met name maatschappelijke organisaties die strijden tegen sociale ongelijkheid en onrecht. Inés en Valentina zijn inmiddels lid van de organisatie *Organización del Pueblo Indígena Me'phaa* (OPIM). De OPIM komt op voor de rechten van het inheemse volk Me'phaa. Omdat de leiders en ook andere leden van de OPIM regelmatig te maken hebben met bedreigingen en intimidaties, wordt de organisatie sinds 2005 door PBI begeleid. Het mensenrechtencentrum Tlachinollan (*Centro de Derechos Humanos de la Montaña Tlachinollan*), met kantoren in Tlapa de Comonfort en Ayutla de los Libres, werkt nauw samen met OPIM en leden van andere inheemse volken in de regio. Ook

Tlacinollan wordt door Peace Brigades International begeleid.

Strijd voor gerechtigheid

Kort na de verkrachtingen doen Valentina en Inés aangifte bij de officier van justitie in Ayutla. Beide vrouwen spreken weinig tot geen Spaans, hetgeen de aangifte bemoeilijkt. In beide zaken wordt het dossier overgedragen aan de militaire aanklager, ondanks fel protest hiertegen door de advocaten van de twee vrouwen. De advocaten eisen tevergeefs dat de zaken behandeld worden binnen het civiele rechtssysteem. Het militaire rechtssysteem wordt internationaal namelijk niet als onpartijdig gezien, iets dat volgens het internationale recht een vereiste is voor een eerlijk proces. De militaire officier van justitie sluit het onderzoek naar de verkrachting van Inés in februari 2003, met het argument dat er geen bewijs is dat er strafbare feiten zijn gepleegd door militairen van het Mexicaanse leger. In maart 2004 gebeurt hetzelfde met de zaak van Valentina. Maar Inés en Valentina laten het er niet bij zitten. Ze zetten hun strijd voor gerechtigheid voort en dienen een klacht in bij de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens. Deze Commissie stuurt hun zaken door naar het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens. Tijdens twee aparte hoorzittingen in 2010, leggen Inés en Valentina getuigenis af voor het internationale tribunaal. Ter zitting ontkennen de vertegenwoordigers van de Mexicaanse staat dat leden van het Mexicaanse leger de misdaden hebben begaan. Wel geven ze toe dat de Mexicaanse autoriteiten tekort zijn geschoten in de uitvoering van een degelijk onderzoek naar de vermeende misdrijven.

Bedreigingen en intimidaties

Inés Fernández en Valentina Rosendo hebben een zware prijs moeten betalen voor hun strijd voor gerechtigheid. Beide vrouwen en hun families zijn veelvuldig doelwit geweest van bedreigingen, intimidaties en zelfs fysieke aanvallen. De man van Inés wordt bedreigd en aangevallen en haar broer, die een grote steun is voor Inés, wordt vermoord. De dochters van Inés en Valentina worden slachtoffer van beroving, poging tot ontvoering en bedreigingen. Valentina ziet zich gedwongen haar geboortedorp te verlaten en vlucht naar een geheim adres ver weg van haar familie. Ook de voorzitter van OPIM, Obtilia Eugenio Manuel, wordt slachtoffer van ernstige intimidaties en doodsb bedreigingen. In februari 2009 besluit Obtilia - net als Valentina - met haar gezin te verhuizen naar een geheim adres. Vanwege de toenemende onveiligheid sluit het mensenrechtencentrum Tlacinollan in dezelfde maand de deuren van haar kantoor in Ayutla. Gelukkig kan het kantoor op 16 juni 2011 weer worden geopend.

Beschermingsmaatregelen door het Inter-Amerikaanse Mensenrechtensysteem

De bedreigingen en aanvallen zijn het hevigst in de periode direct voorafgaand aan de rechtszittingen van het Inter-Amerikaanse Hof. De intimidaties zijn duidelijk bedoeld om Inés en Valentina de mond te snoeren en te voorkomen dat ze getuigenis afleggen bij het Hof. Als gevolg van de toenemende dreiging draagt de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens de Mexicaanse Staat op maatregelen te nemen die de veiligheid van Obtilia, Inés en hun families moeten garanderen. Ook moet Mexico de bedreigingen en aanvallen grondig onderzoeken, zodat deze niet onbestraft blijven. Maar de Mexicaanse staat voert de maatregelen maar ten dele uit en de bedreigingen gaan door. De Inter-Amerikaanse Commissie verzoekt het Inter-Amerikaanse Hof daarom de Mexicaanse staat verdere maatregelen op te leggen die Inés en Valentina moeten beschermen. Op 30 april 2009 kent het Hof beschermingsmaatregelen toe aan 107 personen uit de regio Costa Chica. Het gaat om leden van de OPIM en hun families en aan medewerkers van het mensenrechtencentrum Tlacinollan. Ook de nabestaanden van de in februari 2009 vermoorde leiders van de organisatie OFPM (Organización para el Futuro del Pueblo Mixteco) - een zusterorganisatie van de OPIM - krijgen beschermingsmaatregelen toegekend. Een jaar later, op 2 februari 2009, krijgen ook Valentina en haar dochter dezelfde beschermingsmaatregelen toegekend door het Hof. Hoewel de sancties van het Hof gering zijn is Mexico gevoelig voor gezichtsverlies.

Op 22 januari 2010 vertelt Valentina in een [interview](#) met PBI waarom ze ondanks het gevaar door wil gaan met haar strijd:

‘For me it is very important to keep fighting, despite what has happened to me and despite the difficulties. I’m asking that the people who have harmed me - the soldiers that abused me in Barranca Bejuco, where

I lived - are brought to justice. Many women who have suffered similar assaults never report them. They never raise their voices because of fear. They're married, and don't dare to report the crime; they remain silent. I go on so that justice can be done, both for me as for all of the women who have been abused by the army. I do it for myself, for my family, and so that no other women will suffer what I have suffered.'

Uitspraak Inter-Amerikaans Hof voor de Mensenrechten

In haar uitspraak van 30 en 31 augustus 2010 verklaart het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens het bewezen dat Inés Fernández en Valentina Rosendo zijn mishandeld en verkracht door leden van het Mexicaanse leger. Ook acht het Hof de Mexicaanse Staat schuldig aan het nalaten van het uitvoeren van een gedegen onderzoek naar de feiten, hetgeen het leed van de slachtoffers heeft verergerd. Na een strijd die ruim acht jaar duurde, krijgen Inés en Valentina eindelijk de erkenning waar zij zo naar verlangen.

Volgens de uitspraak moet de Mexicaanse staat onder meer:

- Schadevergoeding betalen aan Inés en Valentina en hun directe gezinsleden;
- Zorgen voor een effectief onderzoek naar de verkrachtingen binnen het civiele strafrechtstelsel, zodat de daders worden berecht en bestraft;
- Haar verantwoordelijkheid voor de verkrachtingen erkennen in een publiek evenement;
- De Mexicaanse wetgeving zodanig aanpassen zodat militairen die verdacht worden van mensenrechtenschendingen tegen burgers voortaan berecht worden binnen het civiele strafrechtstelsel;
- Een vrouwencentrum oprichten in Barranca Tecuani (het dorp van Inés), waar vrouwen voorlichting krijgen over hun rechten.
- Zorgdragen voor betere opleiding en training van militairen op het gebied van mensenrechten;
- Zorgdragen voor betere opleiding en training van opsporingsambtenaren op het gebied van seksuele misdrijven tegen vrouwen.

Uitvoering van de uitspraak: de stand van zaken

Tot op heden verloopt de uitvoering van de punten uit de uitspraak van het Inter-Amerikaanse Hof problematisch. Er is een aantal keer overleg geweest tussen Inés en Valentina en hun advocaten en de vertegenwoordigers van de Mexicaanse overheid, maar er zijn nog weinig concrete resultaten geboekt. Op 12 juli 2011 oordeelde het Mexicaanse Hooggerechtshof dat de eigen militaire jurisdictie voor mensenrechtenschendingen moet worden opgeheven, conform de uitspraak van het Inter-Amerikaanse Hof. Maar tot op heden is de wetswijziging die hiervoor nodig is nog niet doorgevoerd. Wel zijn de dossiers van de verkrachtingszaken van Inés en Valentina op 17 augustus 2011 van een militaire rechtbank overgebracht naar een civiele rechtbank. Kortom, militairen mogen ook van het Mexicaanse gerechtshof dergelijke processen niet meer voeren. De advocaten van het mensenrechtencentrum Tlachinollan die Inés en Valentina bijstaan strijden nog steeds voor collectieve herstelbetalingen voor de andere vrouwen van de Me'phaa bevolkingsgroep die zijn verkracht door militairen. Ook roepen de advocaten de Mexicaanse overheid op de aanwezigheid van militairen in de regio te beëindigen om zo herhaling te voorkomen.

Zie voor meer informatie:

- [Amnesty International](#) roept op om vóór 1 januari 2012 een brief te schrijven naar de Mexicaanse autoriteiten met de oproep om de opdracht van het Inter-Amerikaans Hof voor de Mensenrechten uit te voeren en een diepgaand onderzoek in te stellen naar de verkrachtingen en mishandelingen van Inés Fernández en Valentina Rosendo.
- De publicatie [Bulletin](#) van het PBI Mexicoproject.
- Het [interview](#) met de vertegenwoordigers van Inés Fernández van het mensenrechtencentrum Tlachinollan: in Lima, Peru, na de rechtszitting van het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens op 15 april 2010.